

KRITIKA SEKULARNOG POGLEDA U RASPRAVI O VJERI I POLITICI

Jusuf el-Karadavi, *Vjera i politika*,
Bookline, Sarajevo, 2011.

*Svjetonazorska neutralnost državne vlasti koja svakom građaninu jamči jednake etičke slobode nespojiva je s političkim poopćavanjem sekularnog pogleda na svijet. Sekularizirani građani, ukoliko nastupaju u svojoj ulozi građana države, ne smiju načelno ni religijskim slikama svijeta osporiti potencijal istine, niti sugrađanima vjernicima oduzeti pravo da religijskim jezikom daju svoj doprinos javnim raspravama. Liberalna politička kultura može čak od sekulariziranih građana očekivati da sudjeluju u naporima prevođenja relevantnih priloga iz religioznoga u javno dostupan jezik, ističe poznati njemački filozof i sociolog Jürgen Habermas u diskusiji sa tadašnjim kardinalom Josephom Ratzingerom (sadašnji Papa Benedikt XVI), o temi *Dijalektika sekularizacije: O umu i religiji*.*

Nedavna rasprava o ministrovjod odluci ukidanja ulaska ocjene u opći prosjek iz vjeronauke i izvođenje argumenata o sekularizmu pokazuje jalovo poznavanje problema sekularizma i svjedočenje potpune destrukcije javne sfere kada je riječ o odnosu vjere i politike.

U tu svrhu, Karadavijeva knjiga *Vjera i politika* pruža osnovne pretpostavke i informacije koje mora poznavati svako ko ozbiljno i studiozno nastoji pristupiti tom problemu. Kakav je odnos vjere i politike? O tome je u ovoj knjizi riječ na mnogim mjestima i u različitim kontekstima. Istina, neko bi u tome, ostajući na površini, mogao vidjeti puka ponavljanja koja nepotrebno opterećuju tekst knjige. Međutim, ta ponavljanja, nesumnjivo imaju za svrhu da, kao varijacije na istu temu, čitaoca primoraju na uočavanje i, u sljedećem koraku, na prihvatanje onoga što je u ovoj knjizi ključno i središnje i na čemu se sve drugo što se u njoj izlaže i o čemu se u njoj raspravlja.

U prvom poglavlju knjige autor nas upozna sa terminološkim i jezičkim definicijama pojmova *vjera* i *politika*. Oslanjajući se na osnovne odrednice ovih pojmova, autor nas nadalje upućuje na shvatanja vjere i politike u priložima islamskih i sekularnih naučnika. Produktivnijim mi se ipak čini apostrofirani način na koji sam autor shvata odvajanje politike od vjere: *Odvajanje politike od vjere znači njezino odvajanje od svega što je dobro i vezivanje za sve što*

zlo; odvajanje od elemenata dobra i bogobojznosti i prepuštanje elementima grijeha i nasilja.

Treće poglavlje ove knjige donosi nam važna razmatranja i utemeljene stavove o pravu islama na svoju državu, karakteru islamske države, odnosu islamske države prema manjinama, spojitosti sa demokracijom, ljudskim pravima...

Četvrto poglavlje ima za cilj argumentacijski dokazati negativnu stranu sekularizma kao političkog esencijalizma u vođenju države i pozitivno predstaviti principe demokratije i racionalizma kao dva važna elementa u istraživanju uloge vjere u političkoj sferi i obrnuto.

U petom poglavlju riječ je o novoj politici muslimanskih manjina na Zapadu. Ovdje ćemo se ipak zadržati na dva važna momenta u ovoj knjizi: o kritici sekularizma i sramnoj instrumentalizaciji vjere u političke svrhe. Jusuf el-Karadavi sekularizaciju opisuje ovako: *Prvo, sekularizam ne stvara ravnopravan odnos među vjerama. On se u potpunost uklapa u pravilo 'Bogu Božije, caru carevo...', a Arape muslimane ostavlja u dilemi..., a u drugom pasusu ističe: ...posvaja se termin iz vremena sukoba između crkve države u Evropi i isti termin pokušava nametnuti društvu koje takav sukob nije poznavalo, i na kraju zaključuje: Pozivanje na sekularizaciju nacije i sekularizaciju države, naročito u ovom trenutku, ne predstavlja nimalo mudar potez, budući da termin sekularizacije i sekularizma u sebi nosi ove elemente koji se u jednom dijelu kose s općom islamskom koncepcijom.* (str.187-188) Iako se ova kritika sekularizacije čini strašno važnom, Karadavi je svojom nedorečenošću više zamagljuje nego rasvjetljava. Jer, problematičnost sekularizma se ogleda na nekoliko razina. Sekularizam je, kako ističe Žarko Puhovski, *stanje u kojem religijsko mišljenje, običaji ili rituali, odnosno ustanove, nemaju neposrednu pravnu i političku posljedicičnost, uz zajamčenu njihovu autonomiju.* Prema tome, kritika sekularizmu može se uputiti sa stanovišta legitimacijske izvedbe: sekularizam ne dopušta političkim opcijama nikakav vjerski predznak, iako je u političkom pluralizmu moguće imati jasnu političku opciju vezanu za vjersku zajednicu, jer ona time priznaje pluralizam vrijednosti kao osnovu demokracije. Prema tome, kritika sekularizma kao političkog esencijalizma i svjetonazora je posve legitimna i opravdana, kao što i Habermas tvrdi, ali sa konkretnom sadržinom i eksplicitnijim problemima. Dalje, postoje značajni problemi koji se tiču razlike između sekulariziranih i nesekulariziranih vrijednosti, o čemu također valja pisati i raspravljati. Da rekapituliram: nije uredu govoriti o nedostatku sekularizma samo zbog

toga što on znači odvajanje vjere od države, jer se u sljedećim poglavlju Karadavi bavi kritikom upravo onih država koje instrumentaliziraju vjeru za račun uspostavljanja države (Izrael), i, kada bi Karadavi svoju tezu razvio do konačnih konzekvenci, onda bi bilo jasno da problem sa angažiranjem vjere nije samo u činjenici da se ona manipulativno eksploatira, nego i, dosljedno tome, izravno mobilizira.

Dakle, poteškoća sa pozivanjem na vjeru nije samo u tome da je ono puko licemjerje i izvanjska manipulacija, nego da izravno mobilizira i oslanja se na "iskrene" vjerske težnje. Da je Karadavi do kraja konzistentan, onda bi svoju kritiku treba proširiti i na zemlje poput Saudijske Arabije i Kuvajta, krajnje konzervativne monarhije, ekonomske saveznike Amerike i potpuno integrirane u zapadnjački kapitalizam.¹ Dakle, kritika koju Karadavi upućuje zapadnim zemljama zbog izigravanja ideala demokratije, sekularizacije i inih fenomena moderne politike automatski pada u vodu ako se ne bavi i kritikom "islamskih" zemalja.

Zaključit ću žižekovski: *želimo li učinkovito odbraniti islamsko naslijeđe, prvi korak mora biti sveprožimajuća kritika.*

Abdurahman LJEVAKOVIĆ

¹ U svom eseju *Islam i teokracija*, briljantni prevoditelj i filozof Mario Kopic ističe: *Problemi inače počinju kod interpretacije Božje volje. A tu dakako, kao i kod svake religije, u središte stupa islamsko svećenstvo. I filozofija za pravog muslimana nije ništa drugo nego metafizička teologija, to jest teozofija. (...) Upravo zbog toga što islam nije 'samo' religija u savremenom smislu te riječi, nego predstavlja poseban i cjelovit kulturni, civilizacijski i socijalni model utemeljen na religijskoj dogmi, orijentalist Wilfred Cantwell Smith i antropolog Claude Lévi-Strauss mogli su govoriti o islamu kao svojevrsnoj socijalnoj teoriji, uspoređujući ga u tome čak s marksizmom. (...) Iranski mislilac i stručnjak za sufizam i hinduizam Dar-ush Shayegan u svojoj knjizi "Što je religijska revolucija?" (Qu'est-ce qu'une révolution religieuse?) najbolje je analizirao ovu pojavu, pokazavši da podvrgavanje božanskog otkrovenja filozofiji povijesti i socijalnoj teoriji vodi ideološkom falsificiranju i, u izvjesnom smislu, isušivanju i uništenju islamske kulture. Na žalost, odviše smo spori u (medijskom) uočavanju inovativnih autora poput Shayegana.*